

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Praze rozhodl samosoudkyní JUDr. Dalilou Marečkovou v právní věci žalobce: **B. P.**, nar. . . , bytem B. N., D., zastoupeného JUDr. Markem Dvořákem, advokátem se sídlem nám. T. G. M. 1, 261 01 Příbram 1, proti žalované **České správě sociálního zabezpečení** se sídlem Křížová 25, 225 08 Praha 5, o starobní důchod, o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 28. 5. 2008 č. j. ,

t a k t o :

- I. Rozhodnutí žalované ze dne 28. 5. 2008, č. j., se zrušuje a věc se vrací žalované k dalšímu řízení.**
- II. Žalovaná je povinna uhradit na náhradu nákladů řízení částku 40.065 Kč, a to do 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku k rukám zástupce žalobce JUDr. Marka Dvořáka.**

O d ů v o d n ě n í

Ústavní soud nálezem ze dne 15. 9. 2015 sp. zn. III. ÚS 1015/13 vyhověl ústavní stížnosti B. P. (dále jen „žalobce“), neboť z níže uvedených důvodů dospěl k závěru, že rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 12. 2012 č. j. 4 Ads 22/2012-21 a rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 21. 12. 2011 č. j. 42 Ad 55/2010-131 bylo porušeno základní právo žalobce na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Ústavní soudu proto ve výroku II. předmětného nálezu oba výše označené rozsudky Nejvyššího správního soudu a Krajského soudu v Praze zrušil s tím, že povinností správních soudů bude zohlednit závazný právní názor vyslovený v předmětném nálezu.

V posuzovaném případě se žalobce včas podanou žalobou domáhal přezkoumání rozhodnutí žalované ze dne 28. 5. 2008 č. j. (dále jen „napadené rozhodnutí“), kterým byla zamítnuta jeho žádost o poskytnutí starobního důchodu podle nařízení vlády č. 557/1990 Sb., o mimořádném poskytování starobního důchodu některým horníkům. Důvodem zamítnutí byla skutečnost, že v případě žalobce neměla být splněna podmínka podle § 2 odst. 2 písm. a) tohoto nařízení, podle níž mohl tento nárok vzniknout pouze občanovi, který byl zaměstnán nejméně 10 roků ve vybraných zaměstnáních v hornictví, jež spadají do zvlášť zvýhodněné I. pracovní kategorie v hornictví (kategorie I. AA, resp. I. AA uran). Předmětnou kvalifikaci sice bylo možné přiznat jeho zaměstnáním pro období od 2. 6. 1972 do 14. 8. 1974 (804 kalendářních dnů), kdy pracoval na pozici horník-dělník (I-01-19); jde o kód vycházející z příslušného resortního seznamu zaměstnání pro účely důchodového zabezpečení), a pro období od 1. 6. 1987 do 31. 12. 1990 (1 308 kalendářních dnů), kdy pracoval na pozici mistr – revírník (05-07-01), tato doba však dohromady činila jen o něco více než 6 roků.

Podle názoru žalobce měla být za vybrané zaměstnání ve smyslu nařízení č. 557/1990 Sb. považována i jeho pozice úsekový měřič (I-02-5), resp. důlní měřič (05-20-01), kterou zastával od 14. 8. 1974 do 31. 5. 1987, neboť v tomto období vykonával soustavně a v průběhu kalendářního měsíce převážně veškeré provozní práce v oboru důlního měřičství na stálých pracovištích důlního úseku v podzemí hlubinného uranového dolu. Místo kategorie I. A, do které jej zařadil jeho tehdejší zaměstnavatel, měl být zařazen do kategorie I. AA, v důsledku čehož by mu vznikl také nárok na mimořádný hornický důchod.

Ústavní soud předně konstatoval, že se již předmětnou věcí zabýval, resp. již dvě předchozí rozhodnutí, a to rozsudek Nejvyššího správního soudu (dále jen „NSS“) ze dne 17. 2. 2010 č. j. 6 Ads 74/2009 – 43 a rozsudek Krajského soudu v Praze (dále jen „krajský soud“) ze dne 18. 2. 2009, č.j. 42 Cad 200/2008-20, nálezem sp. zn. I. ÚS 1415/10 ze dne 23. 8. 2010 (N 168/58 SbNU 457) z důvodu přepjatého formalismu, který vedl k porušení práva žalobce na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny, zrušil. Ústavní soud tehdy krajskému soudu vytkl, že se vůbec nezabýval charakterem žalobcem skutečně vykonávané práce v podzemí ve vztahu k příslušným předpisům sociálního zabezpečení, že pouze mechanicky převzal zařazení této činnosti do pracovní kategorie, jak je učinil bývalý zaměstnavatel stěžovatele. Krajský soud vycházel pouze z tvrzení bývalého zaměstnavatele a údajů uvedených v jím vydaném potvrzení, což s ohledem na to, že žalobce své zařazení rozporoval, nebylo postačující. Krajský soud měl správně provést dokazování v tom smyslu, zda žalobcem vykonávaná činnost v podzemí spadala či nespadala mezi činnosti uvedené v příloze 2 nařízení vlády č. 117/1988 Sb. Pokud jde o rozhodnutí NSS, ten se podle závěru Ústavního soudu sice zabýval posledně uvedenou otázkou, vycházel však toliko z jejího formálního označení. Jeho závěry, že nařízení vlády č. 117/1988 Sb. mělo v příloze 2 pod č. 3 na mysli práce pomocníka měřiče (figuranta), a že činnost žalobce bylo možné podřadit pod zaměstnání vedoucího (samostatného) důlního měřiče, které se nepovažuje za vybrané zaměstnání v hornictví se stálým pracovištěm v podzemí v hlubinných dolech, postrádaly podle Ústavního soudu jakékoliv opodstatnění. V této souvislosti Ústavní soud poukázal na to, že v příloze 2 pod č. 3 bylo uvedeno i zaměstnání dělník v geologickém průzkumu, přičemž v popisu pracovní činnosti zaměstnání zařazených v tomto bodě lze nalézt i práce v oboru důlního měřičství, větrání a geologie. Aniž by tedy Ústavní soud jakkoli předjímal, pod kterou kategorií činnost žalobce spadala, označil jako zřejmé, že vzhledem k doposud

nezpochybněnému charakteru práce pod zemí v oboru důlního měřičství musela spadat pod některé ze zaměstnání uvedených v přílohách 2 nebo 3 nařízení vlády č. 117/1988 Sb. Z dosud provedeného dokazování při tom nebylo možno dovodit, že by se v případě předmětné činnosti zaměstnavatele jednalo o činnosti spíše řídicího a organizačního charakteru.

Po prvním nálezu Ústavního soudu se věc vrátila krajskému soudu, který o žalobě rozhodl opětovně rozsudkem ze dne 21. 12. 2011 č. j. 42 Ad 55/2010-131 tak, že ji zamítl. V řízení, jež předcházelo vydání tohoto rozhodnutí, provedl nové důkazy, mezi nimiž bylo i další stanovisko někdejšího zaměstnavatele stěžovatele. Z něj mimo jiné vyplynulo, že pojem zaměstnání I. pracovní kategorie v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech (kategorie I. AA) se poprvé objevil až po zveřejnění zákona č. 73/1982 Sb., o změnách zákona o sociálním zabezpečení a předpisů o nemocenském pojištění. K uplatňování tohoto zákona byl následně tehdejší Federálním ministerstvem paliv a energetiky vypracován a rozeslán hornickým organizacím metodický návod k prokazování, zařazování a vykazování doby zaměstnání této kategorie, kterým se zaměstnavatel stěžovatele musel řídit a na jehož základě byla doba zaměstnání stěžovatele v podzemí (stejně jako ostatních fárājících) zpětně přehodnocena a stvrzena na evidenčním listě důchodového zabezpečení (v jeho případě do kategorie I. A). Stejně přehodnocení se týkalo prakticky všech důlních techniků s dolovou působností, přičemž zárukou jeho objektivit byla skutečnost, že bylo zajišťováno zaměstnanci organizace, kteří se dané problematice věnovali a dokázali spravedlivě posoudit skutečný průběh fárání a doby strávené v podzemí u jednotlivých profesí. Po vydání nařízení vlády č. 117/1988 Sb. zůstalo zaměstnání samostatného důlního měřiče uvedeno v příloze 3, a nikoliv příloze 2, kde jsou uvedena zaměstnání se stálým pracovištěm pod zemí. Pokud jsou přitom v popisu prací u zaměstnání horník-dělník uvedeny práce v oboru důlního měřičství, jedná se evidentně o práce dělnického charakteru, jež nelze zaměňovat se zaměstnáním důlního měřiče. Zbylá část uvedeného stanoviska se věnovala srovnání popisu práce a doby strávené v podzemí jak v případě pomocníka důlního měřiče (figuranta), tak v případě důlního měřiče, které mělo vysvětlit rozdíly mezi oběma profesemi. Zaměstnání důlního měřiče svým charakterem neodpovídalo zaměstnání se stálým pracovištěm pod zemí. Jeho zařazení do kategorie I. A vycházelo z reálné praxe při těžbě uranové rudy. Dále byly v rámci dokazování provedeny výsledky čtyř svědků, kteří vykonávali práci obdobného charakteru jako žalobce a ve svých výpovědích blíže popsali činnost důlního měřiče. Vyžádán byl rovněž znalecký posudek, jehož zpracovatelem byl prof. JUDr. Ing. R. M., CSc., znalec v oboru těžba uhlí, těžba ropy, těžba nerostných surovin a bezpečnost práce v hornictví. Podle jeho zjištění činnost důlního měřiče, resp. samostatného důlního měřiče, nebyla činností dělníka, ale technickohospodářského pracovníka. V převážné době byla vykonávána v podzemí, a jen v menším rozsahu (asi 30 % fondu pracovní doby) na povrchu. Tímto znaleckým posudkem mělo být podle krajského soudu postaveno najisto, že pracovní zařazení žalobce do kategorie I. A bylo správné.

Předmětnou věcí se následně zabýval také NSS, který rozsudkem ze dne 28. 12. 2012 č. j. 4 Ads 22/2012-21 zamítl i v pořadí druhou kasační stížnost žalobce. Ve svém odůvodnění podrobně shrnul, jak se vyvíjela právní úprava režimu pracovních kategorií v době, kdy žalobce pracoval u uranových dolů (období od roku 1972). Obecně platilo, že seznam druhů práce uvedených v zákoně a v příloze nařízení vlády představoval pouze typizovaný seznam

prací zařazených do preferovaných pracovních kategorií, přičemž k jeho další konkretizaci na úroveň jednotlivých zaměstnání docházelo teprve příslušnými rezortními seznamy, založenými na metodě taxativního výčtu. V této souvislosti platilo, že pokud nebylo konkrétní zaměstnání (druh práce, kterou měl zaměstnanec v souladu s pracovní smlouvou v podniku vykonávat) zařazeno v příslušném resortním seznamu jako zaměstnání zařazené do I. či II. pracovní kategorie, pak nemohlo být na základě rozšiřujícího výkladu ustanovení zákona či prováděcího nařízení do takové kategorie podřazeno, a to ani na základě soudního uvážení. Soudy však mohly podle výsledků provedeného dokazování vyslovit, že pracovník splňuje podmínky pro zařazení do některé z těchto pracovních kategorií, jestliže jím vykonávaná práce odpovídala zcela některému zaměstnání zařazenému do těchto kategorií. Za tímto účelem musely zkoumat všechny podmínky, za nichž mohlo být zaměstnání zařazeno do resortního seznamu. NSS dodal, že přestože byl systém pracovních kategorií později zrušen zákonem č. 235/1992 Sb., o zrušení pracovních kategorií a o některých dalších změnách v sociálním zabezpečení, podle § 74 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, zůstaly až do 31. 12. 2008 zachovány dříve upravené nároky, jež vznikly při snížení důchodového věku ve vazbě na dříve odpracované doby ve zvýhodněné pracovní kategorii. K podmínce doby zaměstnání nejméně 10 roků ve vybraných zaměstnáních v hornictví podle § 2 odst. 2 písm. a) nařízení vlády č. 557/1990 Sb. NSS poznamenal, že jak podle evidenčních listů, tak podle předložených pracovních smluv byl žalobce zaměstnán jako technickohospodářský pracovník (důlní měřič či měřič úseku). Stejným způsobem lze charakterizovat jeho zaměstnání samostatného důlního měřiče, čemuž nasvědčuje i obsah pracovní náplně této funkce, kde převažují především práce kontrolní, řídicí a další práce technickoadministrativního charakteru. Tento závěr potvrdil i znalecký posudek, z něhož plyne, že práce důlního měřiče je svým charakterem prací technika, na niž jsou kladeny značné kvalifikační požadavky. Byť je tato funkce vykonávaná především v podzemí a pouze cca 30% na povrchu, nelze důlního měřiče ztotožňovat s figurantem, který nemusí mít pro výkon své práce žádnou kvalifikaci. Na základě těchto skutečností tak měl NSS za to, že práci důlního měřiče nelze ztotožňovat se zaměstnáním horník-dělník či dělník v geologickém průzkumu, které je uvedeno v seznamu zaměstnání I. pracovní kategorie v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech v příloze 2 nařízení vlády č. 117/1988 Sb. V této souvislosti nepovažoval NSS za podstatné ani to, že žalobce vykonával zaměstnání se stálým pracovištěm v podzemí hlubinných dolů, neboť ne všechna taková zaměstnání byla podřazena pod § 1 odst. 2 nařízení vlády č. 557/1990 Sb. Sem byla zařazena jen ta, která jsou uvedena pod č. 1 až 7 a č. 11 přílohy 2 nařízení vlády č. 117/1988 Sb., což však nebyl případ stěžovatele. Nejvyšší správní soud nakonec nepřiznal význam ani tomu, že u popisu pracovní činnosti pod č. 3 této přílohy jsou mimo jiné uvedeny práce v oboru důlního měřičství. Tato charakteristika se totiž vztahuje jen ke zde vyjmenovaným zaměstnáním (horník-dělník a další). Žalobce sice rovněž vykonával práce v oboru důlního měřičství, nikoliv však z pozice těchto zaměstnání, a proto bylo možné přisvědčit právnímu hodnocení krajského soudu. Některé dílčí námitky žalobce sice podle NSS byly oprávněné (kupř. námitky vytýkající absenci vzájemného hodnocení provedených důkazů či neobvyklost postupu soudu, který odročil jednání za účelem vyhlášení rozsudku, a poté vzdor tomu rozhodl v řízení pokračovat nařízením znaleckého posudku), avšak nejednalo se o taková pochybení, která by opodstatňovala zrušení napadeného rozsudku krajského soudu.

Žalobce v ústavní stížnosti a jejím doplnění setrval na svém závěru, že správní soudy nesprávně posoudily právní otázku, zda jeho zaměstnání úsekového měřiče, resp. důlního měřiče, které vykonával v letech 1974 až 1987, je „vybraným povoláním v uranovém hornictví“, resp. zda mělo být zařazeno pod přílohu 2 nařízení č. 117/1988 Sb., která zahrnuje pod kategorií I. AA též zaměstnání „horník-dělník“ s popisem činnosti „práce v oboru důlního měřictví, větrání a geologie“, nebo pod jeho přílohu 3, která stanoví vybraná zaměstnání vedoucích pracovníků kategorie I. A „vedoucí útvaru důlního měřiče“, „hlavní měřič“ a „vedoucí (samostatný) důlní měřič“ s popisem činnosti „organizace, řízení a kontrola důlně měřických, geologických, geofyzikálních a hydrogeologických prací“ a „koordinace, řízení a kontrola důlně měřických prací“. Podle názoru žalobce lze jeho někdejší zaměstnání přesvědčivě zařadit právě pod prvně zmíněnou kategorii. V této souvislosti upozornil na to, že měřič úseku vykonával veškerou práci v oboru důlního měřictví v dole společně s figurantem a ze 70 % společné pracovní doby byly tyto jejich práce dokonce totožné (přesuny, přípravné práce a délková měření). Rozdílné zařazení obou profesí označil jako projev diskriminace, jejíž příčinou je žalobcova příslušnost k jiné skupině pracujících, a to navzdory tomu, že společně vykonávali na témže místě a v témže časovém úseku stejnou práci. Úsekový měřič mohl udílet pouze omezené pokyny svému figurantovi ve smyslu „přines, podrž, dojdí“, v důsledku čehož v jeho případě nelze hovořit o jakémkoliv jeho nadřazenosti ve smyslu pracovněprávním či jeho vedoucí funkci. Oba byli společně na nejnižším stupni organizační struktury důlních měřičů a oba podléhali vyššímu stupni řízení. Pouhá skutečnost, že pracovní pozice žalobce obsahovala určitý způsob řízení či koordinaci jiných osob (ve skutečnosti pouze figuranta, a i to jen omezeně), ještě neopodstatňovala jeho zařazení pod přílohu 3 nařízení č. 117/1988 Sb. Především nelze klást na roveň význam koordinace v popisu práce úsekového měřiče, jenž byl nastíněn výše, a vedoucího měřiče, který na úrovni důlního závodu uváděl činnosti měřického oddělení do souladu se všemi ostatními činnostmi dalších technických a správních oddělení a výrobních provozů, a vytvářel tak optimální podmínky pro jejich vzájemnou spolupráci. Nakonec i příloha 2 téhož nařízení zahrnovala profese, které měly explicitně ve svém popisu řídicí a organizační úlohy [revírník, mistr strojní údržby a elektroúdržby v dole, vedoucí úseku a provozní inženýr (úseku)]. Tyto vybrané profese kategorie I. AA měly s profesí měřiče úseku více společného, než jen některá slovíčka v popisu činnosti. Jednalo se zejména o příslušnost ke skupině technickohospodářských pracovníků a místo výkonu v důlním úseku. Zařazení do kategorie I. AA by se rovněž nemělo odvíjet od dělení zaměstnání na dělnické nebo technickohospodářské, tedy od statusu pracovníka. Práce v oboru důlního měřičství je především společná odborně-technická záležitost dvou na sobě závislých pracovníků, a tudíž ji nelze pro účely zařazování do pracovních kategorií dělit na dva zcela odlišné druhy prací z důvodu rozdílné statutární příslušnosti v této dvojici pracovníků (tj. úsekový měřič a figurant). Při zařazení do kategorie I. AA nebo I. A je třeba vycházet z toho, v jakém prostředí se zaměstnanec pohyboval a jakou práci ve skutečnosti prováděl. Důvod zvýhodnění totiž spočíval v tom, že prostředí, ve kterém musel trávit podstatnou část pracovní doby, bylo životu nebezpečné s možností projevu závažných chorob. Stupeň řízení byl naopak nepodstatný. Od uvedených profesí, které lze podřadit pod § 15 odst. 3 zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění účinném do 31. 5. 1992, je pak třeba odlišit pracovní pozice, které byly vykonávány podle § 15 odst. 2 téhož zákona a vycházely z činností podřízených dělníků, kteří pracovali pod povrchem; mezi tyto pozice patřili právě vybraní vedoucí měřiči. Na rozdíl od zrušeného nařízení vlády č. 74/1982 Sb., u něhož byl uplatňován princip zařazení jen podle čísla a názvu profese (a kde profese důlního

měřiče chybí), upřednostňují § 15 odst. 3 zákona č. 100/1988 Sb., dále příloha 2 nařízení vlády č. 117/1988 Sb. a příslušný resortní seznam obsažený ve výnosu Federálního ministerstva paliv a energetiky č. 5/1988 o změně a doplnění výnosu č. 6/1978, kterým se vydává resortní seznam zaměstnání zařazených pro účely důchodového zabezpečení do I. a II. pracovní kategorie, princip zařazení podle popisu pracovní činnosti (srov. § 18 odst. 1 zákona č. 100/1988 Sb.). Žalobce proto neshledal žádný důvod, pro který by zrovna název jeho profese měl zakládat méně práv, než náleží jeho kolegům (pomocníkům důlního měřiče – figurantům), kteří dělali zcela shodnou práci, dokonce ještě méně odpovědnou a mají tak výhodu plynoucí z formálního zařazení jejich profese do „dělnické“ kategorie. Rozumné vysvětlení postrádá zařazení stěžovatele i z toho hlediska, že v období od 1. 1. 1969 do 31. 12. 1978 měli pracovníci na pozicích geolog úseku nebo geofyzik úseku, tedy technickohospodářští pracovníci ze stejného oboru, srovnatelnou dobu zaměstnání hodnocenu jako kategorie I. AA. Z těchto důvodů se žalobce cítil diskriminován s tím, že předmětným výkladem bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny, jakož i zásada rovnosti obsažená v čl. 1 Listiny.

V doplňku ústavní stížnosti ze dne 10. 10. 2014 žalobce uvedl, že přiznání nebo nepřiznání hornické důchodové kategorie I. AA by se mělo řídit podmínkami § 15 odst. 3 zákona č. 100/1988 Sb., které mají povahu objektivních technických parametrů nezávislých na vůli zaměstnavatele či kohokoliv jiného. Hodnocení kategorií ve smyslu tohoto ustanovení by tak mělo vycházet především z matematických výpočtů počtu odpracovaných směn, které se stanoví z dokumentů osobní evidence, dokládajících skutečný průběh fárání a doby strávené v podzemí každého jednotlivého zaměstnance, a nikoliv z vyjádření tehdejšího zaměstnavatele odvolávajícího se na závěry jakési „pamětní komise“. Až poté, co bude postaveno najisto, zda osoba splňuje uvedené podmínky, by ve druhém kroku mělo následovat zkoumání, zdali se konkrétní zaměstnání kategorie I. AA nachází ve skupině vybraných zaměstnání podle přílohy 2 nařízení vlády č. 117/1988 Sb., anebo ve skupině nevybraných (zbylých), přesto stále platně zařazených ve skupině zaměstnání se stálým pracovištěm v podzemí jako I. AA. Ze skutečnosti, že zaměstnání žalobce nebylo uvedeno ve zmíněné příloze, tedy nelze dovozovat jeho zařazení do kategorie I. A, nýbrž mělo být z důvodu splnění podmínek uvedených v § 15 odst. 3 zákona č. 100/1988 Sb. potvrzeno v kategorii I. AA nevybraných zaměstnání s výhodou vyplývající z § 76a zákona o důchodovém pojištění. Protože správní soudy zaměstnání žalobce nesprávně nepřiznaly kategorii I. AA, jeho důchod se pohyboval na úrovni zaměstnance, který nikdy nepracoval v podzemí uranových dolů, což je podle žalobce vysloveně nespravedlivé.

Ústavní soud se v rámci dalšího přezkumu napadených rozhodnutí zaměřil právě na posledně uvedené právní závěry, jež byly rozhodující pro výsledek řízení. Předně uvedl, že nařízení vlády č. 557/1990 Sb. bylo vydáno na základě ustanovení § 176 zákona č. 100/1988 Sb., ve znění účinném do 31. 7. 1991, které zmocňovalo federální vládu, aby nařídila, za jakých podmínek a v jaké výši se poskytuje při zaměstnání starobní důchod a vdovský důchod [písm. a)], a že občanům, kteří vykonávali mimořádně obtížná a riziková zaměstnání, náleží starobní důchod ze zaměstnání I. pracovní kategorie, i když nesplňují podmínky stanovené uvedeným zákonem [písm. b)]. Vláda rozhodla předmětným nařízením o přiznání starobního důchodu osobám, které vykonávaly vybraná zaměstnání v hornictví, a to konkrétně ta, jež bylo možné podřadit pod č. 1 až 7 a 11 přílohy 2 nařízení vlády č. 117/1988 Sb. Toto nařízení

stanovilo v předmětné příloze na základě zmocnění podle § 17 odst. 1 zákona č. 100/1988 Sb. okruhy zaměstnání, jež spadají do I. pracovní kategorie v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech (§ 1 odst. 2 tohoto nařízení). Tato pracovní kategorie byla přitom vymezena v již zmíněných § 14 odst. 2 písm. a) a § 15 odst. 3 zákona č. 100/1988 Sb. Ústavní soud dále odkázal na ustanovení § 15 odst. 3 zákona č. 100/1988 Sb., z něhož vyplývá, že mezi zaměstnání I. pracovní kategorie v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech patřila i zaměstnání technickohospodářských pracovníků hlubinných dolů, avšak pouze za předpokladu, že byla vykonávána soustavně a v průběhu kalendářního měsíce převážně na pracovištích v podzemí hlubinných dolů. Byl-li přitom tento předpoklad splněn v případě úsekového, resp. důlního měřiče, pak muselo být možné i podřazení tohoto zaměstnání pod některý z okruhů zaměstnání této kategorie podle přílohy 2 nařízení vlády č. 117/1988 Sb. Tyto okruhy měly totiž zahrnovat všechna zaměstnání splňující podmínku uvedenou v § 15 odst. 3 zákona č. 100/1988 Sb. Jiná koncepce příslušné přílohy nařízení by neodpovídala jejímu hlavnímu účelu, jímž bylo sjednocení a zjednodušení aplikace tohoto zákona tím, že dojde k bližší specifikaci těchto zaměstnání.

Podle Ústavního soudu bylo pro posouzení nároku žalobce naopak zcela nerozhodné, že nařízení vlády č. 117/1988 Sb. výslovně zařadilo do své přílohy 3 zaměstnání „vedoucího (samostatného) důlního měřiče“. Tato příloha totiž plnila zcela jinou funkci, jež spočívala v tom, že vymezovala seznam zaměstnání vybraných vedoucích technickohospodářských pracovníků hlubinných dolů a geologického přezkumu prováděného hornickým způsobem a vedoucích technických pracovníků státní báňské správy ve smyslu § 15 odst. 2 zákona č. 100/1988 Sb., tedy kategorií, v jejímž případě bylo její zařazení do I. pracovní kategorie (nikoliv do I. pracovní kategorie v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech) závislé na splnění jiných podmínek. V případě těchto pracovníků nelze mluvit o stálém pracovišti pod zemí v hlubinných dolech. Zákonodárce přesto považoval za účelné zohlednit, že i oni se při plnění svých úkolů zdržují v této oblasti, v důsledku čehož jsou rovněž vystaveni obdobným negativním důsledkům pro zdraví jako zaměstnanci pracující převážně v dolech. U těchto pozicí zákon přirozeně nepředpokládá, že by jejich vykonavatelé museli v podzemí hlubinných dolů pracovat soustavně a v průběhu kalendářního měsíce převážně. Kdyby tomu tak bylo, pak by v případě zaměstnání technickohospodářských pracovníků hlubinných dolů došlo k jejich zařazení do I. pracovní kategorie již na základě § 15 odst. 3 zákona č. 100/1988 Sb. a zvláštní právní úprava by vůbec nebyla nezbytná.

Na základě takto provedeného výkladu je podle názoru Ústavního soudu opodstatněný závěr, že pro zařazení zaměstnání důlního měřiče pod některý z okruhů zaměstnání podle přílohy 2 nařízení vlády č. 117/1988 Sb. bylo rozhodující, zda bylo vykonáváno soustavně a v průběhu kalendářního měsíce převážně na pracovištích v podzemí hlubinných dolů. Správní soudy proto pochybily, jestliže se ve svých úvahách touto podmínkou odmítly zabývat, a soustředily se v podstatě jen na slovní vymezení jednotlivých okruhů zaměstnání, jež však s ohledem na výše uvedené nebylo lze považovat za taxativní výčet těchto zaměstnání. Pod jednotlivé okruhy muselo být možné zařadit případně i jiná zaměstnání, byť tato v jejich názvu nebyla výslovně zmíněna. V případě zaměstnání žalobce tak přicházelo v úvahu jeho podřazení pod kategorii uvedenou pod č. 3 přílohy 2 nařízení vlády č. 117/1988 Sb., tedy „horník-dělník, vrtný dělník, vzorkař, dělník v geologickém průzkumu, karotážník“.

Jako další pochybení správních soudů označil Ústavní soud skutečnost, že za určující kritérium pro podřazení zaměstnání žalobce pod některý z okruhů zaměstnání podle přílohy 2 nařízení vlády č. 117/1988 Sb. považovaly to, zda jde o profesi dělnickou nebo odbornou či technickohospodářskou. Jak již bylo uvedeno, toto kritérium nemělo význam pro zařazení určitého zaměstnání do uvedené přílohy, ani se od něj neodvíjelo vzájemné odlišení okruhů zaměstnání, jež byly obsaženy v přílohách 2 a 3. Ostatně účel přílohy 2 nikterak nevylučoval, aby v ní byly obsaženy i zaměstnání odborná či technickohospodářská. Podstatné bylo pouze to, zda byly vykonávány soustavně a v průběhu kalendářního měsíce převážně na pracovištích v podzemí hlubinných dolů. Pakliže se v příloze 3 objevuje kategorie „vedoucího (samostatného) důlního měřiče“, je tím míněna pozice, u níž se s ohledem na náplň práce, v jejímž rámci převládají právě práce kontrolní, řídicí a další práce technickoadministrativního charakteru, nepředpokládá, že bude výše uvedená podmínka splněna. To však není případ zaměstnání úsekového, resp. důlního měřiče, jak ji na základě dokazování obsahově vymezily právě správní soudy. Nic na tom nezměnil ani závěr znalce, který přes jím podanou charakteristiku tohoto zaměstnání podřadil činnost žalobce právě pod posledně uvedenou kategorii. Ostatně tímto hodnocením, které mělo povahu právního závěru, nebyly správní soudy vázány, a znalec k němu nebyl povolán.

Výše uvedené nedostatky argumentace obsažené v napadených rozhodnutích vedly Ústavní soud opětovně k závěru, že **správní soudy postupovaly v dané věci přepjatě formalisticky**. Tentokrát se sice správní soudy zabývaly charakterem žalobcem skutečně vykonávané pracovní činnosti, při jejím podřazení pod příslušné právní předpisy upravující nárok na mimořádný hornický důchod však vůbec nevzaly v potaz koncepci a účel jednotlivých příloh nařízení vlády č. 117/1988 Sb., plynoucí z § 17 odst. 1 ve spojení s § 15 odst. 2 a 3 zákona č. 100/1988 Sb. Posouzení účelu obou příloh bylo přitom nezbytným předpokladem pro jejich správnou aplikaci, neboť právě od něho záviselo, zda a pod jakou z kategorií uvedenou v těchto přílohách lze podřadit zaměstnání důlního měřiče. Správní soudy ve svém odůvodnění tento aspekt zcela pominuly a místo toho své úvahy založily na rozlišení, zda v případě tohoto zaměstnání převáží jeho dělnický nebo odborný či technickohospodářský charakter, pro které však právní předpisy dopadající na projednávanou věc neposkytovaly žádnou oporu. Rozhodující byla, jak již bylo opakovaně uvedeno, doba strávená v podzemí. V pouhé skutečnosti, že některá zaměstnání, jež splňovala tuto podmínku, byla více a jiná méně odborná nebo kvalifikovaná (což lze znázornit právě na příkladu úsekového, resp. důlního měřiče a jeho figuranta), nakonec ani nelze nalézt žádný rozumný důvod pro odlišné zacházení.

Ze všech uvedených důvodů Ústavní soud konstatoval, že správní soudy se ve věci žalobce dopustily svévolné aplikace podústavního práva, jež neměla za následek jen nesprávné posouzení splnění podmínky doby zaměstnání podle § 2 odst. 2 písm. a) nařízení vlády č. 557/1990 Sb., ale též porušení jeho základního práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Při soudním jednání účastníci na svých stanoviscích setrvali. Zástupce žalobce v závěrečném přednesu v plném rozsahu odkázal na závěr nálezu Ústavního soudu, z nějž není pochyb, že žaloba v předmětné věci je důvodná. S ohledem na uvedené navrhl, aby soud

rozhodnutí žalované zrušil a věc vrátil správnímu orgánu k dalšímu řízení. Současně požádal o přiznání práva na náhradu nákladů řízení, dle následného vyčíslení.

Pověřená pracovnice žalované v závěrečném přednesu konstatovala, že žalované nepřísluší zařazování pracovníků do jednotlivých kategorií a žalobce žádné nové podklady pro toto zařazení nepředložil. S ohledem na uvedené navrhl, aby žaloba byla zamítnuta.

Krajský soud v dalším řízení zohlednil závazný právní názor vyslovený Ústavním soudem v nálezu ze dne 15. 9. 2015 sp. zn. III ÚS 1015/13, jímž je vázán, současně uzavřel, že žalovaná je na základě námitek žalobce vždy povinna posoudit, zda jím vykonávané práce v hornictví odpovídají jejímu zařazení podle nařízení vlády č. 117/1988 Sb. uvedenému v pracovní smlouvě či evidenčním listu. Klíčovým kritériem při tom pro zařazení zaměstnance do I. pracovní kategorie je, zda tato práce byla vykonávána soustavně a v průběhu kalendářního měsíce převážně na pracovištích v podzemí hlubinných dolů. Pokud žalovaná na základě námitek žalobce zjistí, že jeho zařazení uvedené v pracovní smlouvě či evidenčním listě neodpovídá jím skutečně vykonávané práci, je dle § 2 odst. 4 zákona č. 500/2004 Sb. její povinností vycházet ze žalobcem skutečně vykonávané práce. V posuzovaném případě byla pro zařazení zaměstnání žalobce pod některý z okruhů zaměstnání podle přílohy 2 nařízení vlády č. 117/1988 Sb. rozhodující skutečnost, že žalobce vykonával svou práci soustavně a v průběhu kalendářního měsíce převážně na pracovištích v podzemí hlubinných dolů. S ohledem na uvedené žalovaná v dalším řízení znovu rozhodne o žádosti žalobce, který se domáhá přiznání starobního důchodu s výhodou vyplývající z ustanovení § 76a zákona o důchodovém pojištění, neboť žalobce kategorii I. AA splňuje. Právním názorem, který krajský soud vyslovil ve zrušujícím rozsudku je v dalším řízení správní orgán vázán (§ 78 odst. 5 s. ř. s.).

Ve druhém výroku tohoto rozsudku přiznal soud v souladu s ustanovením § 60 odst. 1 věta první s. ř. s. žalobci, který měl ve věci plný úspěch, právo na náhradu nákladů řízení. Náklady, které žalobci v řízení (po zaokrouhlení) **v celkové výši 40.065,- Kč** vznikly, tvoří odměna za právní zastoupení advokátem ve výši 22.392 Kč včetně DPH. Jedná se o náklady za zastoupení v řízeních vedených pod sp. zn. 42 Cad 200/2008 a 42 Ad 55/2010, kdy DPH, jehož je advokát plátcem, bylo 20 % do konce roku 2011 a od roku 2012 činí 21%, jedná se o úkony právní služby po 1.000 Kč za úkon, spolu s paušální částkou po 300,- Kč, a to konkrétně za převzetí věci, podání žaloby a zastoupení žalobce při jednání, dále za první kasační stížnost, za ústavní stížnost se zvýšením na dvojnásobek z důvodu vysoké složitosti, následně za tři úkony za zastoupení žalobce při jednáních před krajským soudem (dosud vše spolu s 20 % DPH), následně za dva úkony za kasační stížnost (zvýšeno na dvojnásobek z důvodu vysoké složitosti), za dva úkony za ústavní stížnost (rovněž zvýšeno na dvojnásobek z důvodu vysoké složitosti), za úkon doplnění ústavní stížnosti a za zastoupení žalobce při jednání, vše již s 21 % DPH. Dále se jedná o náhradu za znalecký posudek a znalečné ve výši 12.240,- Kč; za cestovné včetně DPH dle vyúčtování v celkové výši 3.509,- Kč; o náhradu v souvislosti s cestami k soudu a zpět vždy za čtyři půlhodiny spolu s DPH, celkem 1.924,- Kč. Soud uložil žalované povinnost zaplatit žalobci náhradu nákladů řízení v přiměřené lhůtě k rukám právního zástupce žalobce advokáta JUDr. Marka Dvořáka (§ 149 odst. 1 o. s. ř. ve spojení s § 64 s. ř. s.).

Poučení: Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Lhůta pro podání kasační stížnosti končí uplynutím dne, který se svým označením shoduje se dnem, který určil počátek lhůty (den doručení rozhodnutí). Připadne-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejblíže následující pracovní den. Zmeškání lhůty k podání kasační stížnosti nelze prominout.

Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s.ř.s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje, v jakém rozsahu a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaj o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno.

V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Soudní poplatek za kasační stížnost vybírá Nejvyšší správní soud. Variabilní symbol pro zaplacení soudního poplatku na účet Nejvyššího správního soudu lze získat na jeho internetových stránkách: www.nssoud.cz.

V Praze dne 21. března 2016

JUDr. Dalila Marečková, v.r.
samosoudkyně

Za správnost: Alena Lébllová